

RONNEL V. TALUSAN

Si Ronnel V. Talusan ay anak ng magsasaka at taal na taga-San Rafael, Bulacan. Kasalukuyan siyang guro sa Tanggapan ng Larangan ng Filipino, Institute of Arts and Sciences ng Far Eastern University, Manila. Siya ang awtor ng mga librong *TALUSALING: 100 Dagli ng Buhay* at *TULAG: 100 Tulang Tagpi-Tagpi*. Nailathala ang kaniyang mga akda sa *Agos Journal* at *Daluyan Journal* ng SWF-UP Diliman; sa *Lidayway Magazine* at *Kawing Journal*, at sa mga librong inilabas ng 7 Eyes Productions, OPC, gaya ng *BUHAWI* (Antolohiya ng mga Tula), *AKSYON* (Antolohiya ng mga Dagling Eksena ng Buhay), *BALINTUNA* (Antolohiya ng mga Kwentong Kakatwa), *LAKBAY* (Antolohiya ng mga Tulang Lagalag), *KATASTROPIYA*, at *MABAYA: Mga Tula ng Galit at Pangamba*; sa *Talinghaga ng Lupa: Mga Tula ng at para sa Kababaihang Pesante* ng Gantala Press, Titik Poetry, Kasingkasing Press, *Nostalgiya* (Antolohiya ng mga Tula), *BUK(L)OD* ng Kataga: Samahan ng mga Manunulat sa Pilipinas, at *Lunduyan: Kaparangan ng mga Alaala* ng Lunduyan ng Bulakenyong Artista't Manunulat (LAMBAT).

BARIL AT ASAROL

Di magkamayaw ang mga mirong nag-uusyoso. Kaaalis lang ng ambulansyang dumating. Sumisirenanag humaharurot iyon patungo sa pinakamalapit na ospital.

“Totoo ba?” pasigaw na tanong ng isang babae. “Si Donya Cecilia ang lulan ng ambulansya?”

“Totoo!” mariing sagot ng isang matandang may hawak na lilik.

“Susmaryosep!”

Lumalakas ang anasan sa ilalim ng malabay na punong iyon ng akasya. Habang pasulyap-sulyap sila kay Carlos na nakasalampak sa gilid ng pilapil. Hawak pa sa puluhan ang ginamit na asarol. Nakayuko siya. Walang-imik. Habang nilalaro-laro ng kamay ang tingkal ng mga putik.

Di naglipat-saglit ay dumating ang isang police mobile. Marahas na tumigil iyon sa kalipumpunan ng mga tao. Padabog na bumukas ang pinto ng sasakyan. Hawak ang baril, pasugod na lumapit ang pulis sa umpukang iyon. “Nasa’n ang pukang ama?” mabagsik ang tinig niyon.

Walang-imikang sinulyapan nila ang lalaking nakasalampak sa pilapil. Napabaling doon ang tingin ng mga pulis at may puyos ang anyong

nilapitan si Carlos.

“Tarantado ka! Sumama ka sa ‘min!” Pahablot na dinaklot ng bata-batang pulis ang jaket ni Carlos. Mabigat ang katawang tila hindi nagpatangay. Bahagyang nahila ang pulis sa hataakang iyon.

“Aba’t gago, lalaban ka?” Sinikwat ng pulis si Carlos. Sabay palo ng kamay na may tangang baril sa likod nito.

“Ayyyy! Huwag ho!” sigaw ng isang babaeng sumasaksi.

Pabalikwas na tumayo si Carlos at mahigpit na ginagap ang asarol. Nakabitin na iyon sa hangin ngunit mabilis na nakapagpaputok ang pulis. Sapul sa kanang balikat ang magsasaka. Nagdurugo iyon.

“Tama na ho!”

“Ayyyyyyy!”

Nagkilusan ang mga lalaki upang daluhan ang kanilang kasama ngunit mabilis na nanutok ng baril ang mga pulis. “May plano ba kayo?” malakas na singhal ng isa.

Walang nakaimik, ngunit may igting sa mga mata ng mga magsasaka.

“Isang maling kilos mo pa at tutuluyan ka na namin!” banta ng batang pulis. Dinampot niya ang asarol at binalibag palayo. Saka pahablot na dinakma sa braso si Carlos at pakaladkad na hinila patungo sa kanilang mobile. Nanatiling nakatutok ang mga baril sa mga lalaking magsasaka.

“Sa’n ninyo dadalin si Carlos?” sigaw ng isang matanda.

Umandar ang makina ng sasakyan at mabilis na humarurot. Nagtinginan ang mga magbubukid. Bakas ang takot at pangamba sa kanilang mga anyo. Ayaw nilang isipin ang posibilidad ng pinakamasamang sasapitin ni Carlos sa kamay ng mga alagad ng batas. Alam nilang sa kanilang bayan ay matagal nang walang-batas kundi ang mayayamang maylupa at mga politikong para-parang pinapanginoon ng awtoridad. Paano na ngayon na isang mabigat na sala ang nagawa ng isang maglulupa sa isang panginoon?

“Hindi n’yo ba alam? Pamangkin sa pinsan ni Donya Cecilia ang batang pulis na iyon!”

Natahimik sila. Waring tinitimbang ang mga bagay-bagay. Sinusuri ang serye ng mga pangyayaring naganap lamang kanina—ang ginawa ni Carlos at ang mainit na girian kanina. Hindi tuloy naiwasang magunita nila

ang mga panggigipit ng Donya at ng mga kapwa nito nagmamay-ari ng lupa, lalo nitong kasagsagan, at kahit hanggang ngayong katatapos lamang ng krisis na dulot ng pandemya. Krisis? Hindi ba't habang panahon namang tagpisi ang kalagayan nilang mga magbubukid? Kumain-dili at batbat ng utang.

“Kulang na lang ay hingin nila ang ani nating palay!”

“Pa'nong di gagawin ni Carlos 'yon?” usal ng isang lalaki. “Namatayan na ng kalabaw, naospital pa ang anak. Nasa Center pa nga ngayon!”

“Di pinautang ni Donya Cecilia?”

“Pinautang! Pero lahat daw ng aanihin ngayon ay ilalagay sa kamalig nito! Kulang pa raw sa utang ni Carlos!” Tiyak sa sinasabi ang nagsasalita. “Iilitin na raw ang lupa dahil sa laki ng utang!” Sinurot-surot pa si Carlos at pinagmumura, dagdag pa nito. “Nilahat pa tayo, pulos daw tamad at pabaya!”

“Kaya nagdilim ang paningin ni Carlos!” parirala ng isa pang magbubukid. “Lahat ba ng lupa rito'y pagtatayuan niya na talaga ng kaniyang negosyo?”

“Iligtas sana si Donya Cecilia ng palalong kaluluwa ni Don Salvo!”

Nagkani-kaniya sila ng kilos. Patumpa sa kanilang saka ang karamihan. May isang mabilis na umuwi upang ibalita sa kanila ang pagdakup kay Carlos. May ilang lalaking naiwan sa lilim na iyon. Mandi'y niyayari ang desisyon tungkol sa isang bagay.

Dinampot ng isang matanda ang asarol ni Carlos. “Hanga ako sa tapang ng batang iyan.” Napatango ang mga kaharap. “Nakita ninyo sana kung paano pinalamon ng lupa ni Carlos ang mabagsik na bunganga ng Donya!”